

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN LİDERLİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ: ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ*

Ozan Çağı SARIKAYA**
F. Pervin BİLİR***

ÖZ

Liderlik örgütsel davranış alanının üzerinde en çok çalışılan konularından biridir. Her geçen gün de yeni içerikler eklenerek yeni kavramlarla ifade edilerek incelenmeye devam edilmektedir. Liderlik her alanı ilgilendiren bir konu olarak insanların işbirliği yaptığı ortamlarda istenen hedeflere varmakta önemli bir araç durumundadır. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin ilerde bir beden eğitimi öğretmeni, bir spor yöneticisi ya da bir antrenör olacağını düşünürsek, bu meslekler belirli bir gruba ya da topluluğa öncülük edecek meslek grupları içerisinde yer almakta olup liderlik özelliklerinin önem taşıdığı meslek gruplarıdır. Bu nedenle bu çalışmada bu öğrencilerin liderlik davranışları incelenmiştir.

Betimsel ve nicel olarak tasarlanan bu çalışmanın örneklemini; Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu beden eğitimi öğretmenliği, antrenörlük eğitimi ve spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinden gönüllü 293 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmada öğrencilerin liderlik özellikleri anlayış gösterme ve yapıyı kurma adı altında iki alt boyut açısından cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim görülen bölüm ve spor yaşantısı durumu değişkenlerine göre incelenmiştir. Yapıyı kurma boyutunda veriler normal dağılım göstermediğinden istatistiki analizlerde; ikili karşılaştırmalarda Mann Whitney-U ve ikiden fazla karşılaştırmalarda Kruskal Wallis-H testleri kullanılmıştır. Anlayış gösterme boyutunda ise veriler normal dağılım gösterdiğinden istatistiki analizlerde ikili karşılaştırmalarda T-testi ve ikiden fazla karşılaştırmalar için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi kullanılmıştır.

Çalışmanın bulgularına göre anlayış gösterme boyutunda; öğrenim görülen bölüm ve spor yaşamı açısından istatistiki açıdan anlamlı farklılık saptanmıştır. Yapıyı kurma boyutunda ise; cinsiyet, öğrenim görülen bölümlere göre istatistiki açıdan anlamlı farklılık belirlenmiştir. Sonuç olarak, çalışmada öğrencilerin her iki boyutta da liderlik davranışlarını sergiledikleri ifade edilebilir. Liderlik ile alınan eğitimin etkinliğinin incelenmesi sonraki çalışmalar için önerilebilir.

Anahtar Sözcükler: Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Liderlik, Yapıyı Kurma, Anlayış Gösterme, Öğrenci

*Bu çalışma, 13-15 ekim 2017 tarihlerinde Çorum'da gerçekleştirilen 9th Conference of International Society for the Social Science of Sport isimli kongrede bildiri olarak sunulmuş olup, Ozan Çağı SARIKAYA tarafından Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nde Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında Doç. Dr. F. Pervin BİLİR danışmanlığında yürütülen "Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Liderlik Özelliklerinin Belirlenmesi: Çukurova Üniversitesi Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

**Çukurova Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Yüksek Lisans Öğrencisi, ozan.sarikaya@windowslive.com, ORCID: 0000-0001-9131-8257

***Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Spor Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı Adana/Türkiye, pbilir@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5413-3712

ANALYSIS OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS COLLAGE STUDENTS' LEADERSHIP TRAITS:

THE SAMPLE OF ÇUKUROVA UNIVERSITY

ABSTRACT

Leadership is one of the most studied topics in the field of organizational behavior. Adding new contents day by day, it is continued to be examined by expressing with new concepts. Leadership is an important issue in every field and it is an important tool in reaching the desired goals in the environments where people cooperate. Assuming that Physical Education and Sports Collage Students will be a physical education teacher, a sports manager or a trainer in the future, while these professions are included in profession groups that lead to a specific group or community and also these are profession groups that leadership characteristics are important. Therefore, in this study, leadership behaviors of these students were investigated.

The sample of this research which is designed as descriptive and quantitative is composed of 293 volunteer students selected through easy sampling method from Department of Physical Education, Coaching and Sports Management Department at Çukurova University. In this study, the leadership traits of the students were examined according to gender, class level, department studied and sport life in terms of understanding and initiating the structure sub-dimensions. The data of this research and were gathered through personal data form and Leader Behavior Description Questionnaire (LBDQ) which was constructed by Hemphill and Coons, developed by Halpin and Winer and adapted to Turkish by Önal. Since the data of initiation structure dimension did not have a normal distribution, in statistical analysis Mann Whitney U test was used in Pairwise Comparison, while the Kruskall Wallis was used in comparing more than two. As the data of consideration dimension had a normal distribution, in statistical analysis T- test was used in Pairwise Comparison, while one-side variance analysis (ANOVA) was used in comparing more than two.

According to the findings in consideration dimension, there is a meaningful difference concerning the department studied and sport life. In Initiating Structure, there is a meaningful difference concerning gender, the department studied. As a result, according to our findings, it can be stated that students exhibit leadership behaviors in both dimensions. Examining the effectiveness of the education on leadership may be recommended for further studies.

Key words: Physical Education and Sports Collage, Leadership, Initiating Structure, Consideration, Student

1. GİRİŞ

Liderlik örgütsel davranış alanının üzerinde en çok çalışılan konularından biridir. Her geçen gün de yeni içerikler eklenerek yeni kavramlarla ifade edilerek incelenmeye devam edilmektedir. Liderlik her alanı ilgilendiren bir konu olarak insanların işbirliği yaptığı ortamlarda istenen hedeflere varmakta önemli bir araç durumundadır. Liderlik konusunda odaklanılması gereken artık, liderin kim olacağı değil, tüm çalışanların liderlik özelliklerine sahip olması gerekliliğidir.

Liderlik konusunda öne sürülen farklı bir çok teorik yaklaşımlar bulunmaktadır. Özellikler yaklaşımı liderlik alanında geliştirilen ilk teoridir. Bu görüşe göre liderler bazı özellikleri taşımaları ve bu özellikler, liderleri diğerlerinden özel kılmaktadır. En eski araştırmacılar liderin sahip olması gereken özelliklerin zeka, üstünlük, kendine güven, enerji, girişimcilik, görev bilgisi gibi özellikler olduğuna inanmışlardır. Sonraki çalışmalar ise bu özelliklere eklemelerde bulunmuştur (Drummond, 2000: 75). Davranışsal yaklaşıma göre, liderin sergilemiş olduğu davranışlar lideri başarılı ve etkili bir lider yapmaktadır. Liderin davranışları var olan özelliklerinden daha büyük önem taşımaktadır. Liderin etkinliğini belirleyen hususlar arasında, planlama ve denetim biçimi, hedefleri belirleme şekli, yetki devri ya da devretmemesi, astları ile kurduğu iletişim şekli önemlidir (Landis vd., 2014: 100). Durumsallık yaklaşımı ise, karşılaşılan durumlara göre en uygun liderlik davranışının gösterilmesidir. Bu noktada, yönetimde en iyi ve tek yönetim şekli olduğunu belirten davranış yaklaşımından farklı olan yönünü ortaya çıkarmaktadır (Koçel, 2014: 681). Bu yaklaşıma göre liderin davranışlarını etkileyen faktörler; örgütü oluşturan bireylerin beklentileri, örgütün koşulları, liderin ve örgütün içinde yer alan bireylerin geçirmiş olduğu yaşantıdır (Ivanchevic ve Matteson, 1990: 391).

Bu çalışmanın kavramsal olarak dayandığı teorik yaklaşım davranışsal yaklaşımdır. Davranışsal yaklaşımı ortaya koyan birkaç çalışma gurubu vardır. Bu çalışmada Ohio State Üniversitesinde yapılan çalışmalar temel alınmıştır. Ohio State Üniversitesinde bir grup araştırmacı bir araya gelerek, liderin çalışanlara ve örgüte karşı olan davranışlarını araştırmışlardır. Araştırmacılar liderin davranışlarında iki temel boyut belirlemişlerdir. Bu boyut yapıyı kurma ve anlayış gösterme boyutlarıdır. Yapıyı kurma boyutu iş rollerini organize ederken, çalışanlarını içinde buldukları örgütün amaçları doğrultusunda grup

planlamalarına, iletişim ve işbirliği mekanizmasına, görev ve sorumluluk bilincine ve rutin iş aktivitelerine yönlendirmektedir. Dolayısıyla, yapıyı kurma boyutunun davranışlarını sergileyen bir lider görev odaklı olup, önceliği ise örgüt içinde sorumluluk bilinciyle işlerin zamanında bitirilmesi ve istenen amaçlara ulaşılmasıdır (Gutknecht ve Miller, 1990:128). Anlayış gösterme boyutunda davranışlar sergileyen liderler ise, takipçilerinin onlara saygı duyduklarını ve değer verdiklerini bilmelerini sağlamanın yanı sıra, birbirleri ile pozitif ilişkide bulunmaları için ihtiyaçlarının da farkındadırlar. Dolayısıyla, güçlü bir ilişki ve duygusal bir bağ kurmayı amaçlayan ilişki odaklı bir liderlik tarzı olarak göze çarpmaktadır. Anlayış gösterme boyutuna ait özellikleri taşıyan bir liderle çalışan kişiler liderden almış oldukları güçlü etkileşimle lider-çalışan ilişkisine olumlu derecede katkı yapmaktadır. Anlayış gösterme boyutu çalışanların liderle olan kişisel ilişkilerine odaklanmıştır (Yukl, 2001:50).

Spor alan yazınına bakıldığında, liderlik ile ilgili yapılmış çalışmaların antrenörler, sporcular, yöneticiler ve beden eğitimi öğretmenleri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Antrenörlerin lider özellikleri ile ilgili olarak; Loughhead ve Hardy (2005: 303), sporda koç ve akran liderliği davranışlarını incelemiş ve koçların otokratik liderlik davranışları en fazla tercih edilen liderlik davranışı olarak ön plana çıkarken, akran liderlik davranışlarından; olumlu geri bildirim, sosyal destek ve demokratik liderlik davranışlarını sergilemeleri daha fazla tercih edilen liderlik davranışları olmuştur. Bilir vd. (2019: 228), yaptığı çalışmada antrenör yetiştirme kurslarına katılan bireylerin liderlik davranış algulamalarında yaş, medeni durum, spor dalı ve öğrenim durumu gibi demografik değişkenlerde farklılık olduğu ve sporcunun yetişmesinde eğitim ve öğretimi, pozitif geribildirimi, demokratik davranışı ve sosyal desteği önemseyen, otokratik davranış göstermeyi daha az tercih eden bir profil çizdikleri belirlenmiştir. Sporcuların liderlik özellikleri olarak Crust ve Azadi (2009: 306) yaptıkları çalışmada zihnen dayanıklı sporcuların eğitici ve öğretici liderlik davranışlarını benimsediklerini ortaya koymuşlardır. Witte (2011: 73) ise bireysel olarak spor yapan bireylerin antrenörlerinde eğitici ve öğretici, demokratik ve sosyal destek davranışlarını göstermelerini bekledikleri ancak buna karşın takım sporları yapan bireylerin ise antrenörlerinde otokratik liderlik davranışlarını tercih ettiklerini ortaya konulmuştur. Özdiñ vd.'nin (2017: 4464) yapmış olduğu çalışmada, kâr amacı gütmeyen örgütlerde yaşça büyük olan ve daha fazla spor geçmişi olan gönüllü liderlerin daha yüksek duygusal zekaya sahip olduğu görülmüştür. Yücel (2011), öğrencilerin liderlik özelliklerini belirlemeye yönelik bir çalışma yapmış ve spor yapan ve yapmayan öğrencilerin liderlik özelliklerini belirlemiştir. Çalışmada öğrencilerin liderlik puanlarının en yüksek demokratik liderlikte, en düşük de dönüşümcü liderlikte olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca herhangi bir spor ile uğraşan öğrencilerin dönüşümcü liderlik ve etkileşimci

liderlik puanlarının herhangi bir sporla uğraşmayan öğrencelere oranla daha yüksek olduğu ifade edilmiştir. Koç (2016), spor federasyonlarında görev yapan üst düzey yöneticilerin öngörülü liderlik düzeylerini belirlemiş ve yöneticilerin kendilerini gördükleri öngörülü liderlik düzeyleri ile çalışanların değerlendirmeleri arasında farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Şirin vd.'nin (2018: 2008), beden eğitimi öğretmenlerinin dönüşümcü-işlemci liderlik ve örgütsel sinizm algıları üzerine yaptıkları çalışmanın sonucuna göre; beden eğitimi öğretmenlerinin dönüşümcü liderlik algılarının işlemci liderlik algılarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Başoğlu ve Aytaç'ın (2016: 465) Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürleri ile çalışmada; müdürlerin liderlik özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve müdürlerin yapıyı kurma ve anlayış gösterme boyutlarında yüksek düzeyde liderlik özelliklerine sahip oldukları belirtilmiştir.

Alan yazında beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri üzerine yapılmış çalışmaların az olduğu görülmektedir. Eğitim sürecinin davranış geliştirme süreci ve davranışsal yaklaşımın liderlik davranışlarının öğrenilebilir olduğunu öne sürdüğü göz önüne alındığında eğitim sürecinin liderlik davranışlarının kazandırılmasında önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir. Beden eğitimi öğretmeni olarak eğitim kurumlarındaki yol gösterici olma durumu, antrenör olarak sporcuların yetişmesinde sahip olacağı rol ve spor yöneticisi kimliği ile de spora yönetsel anlamda yapacağı katkılar liderlik özelliklerine sahip olmasının gerekliliğini işaret etmektedir. Belirlenen özelliklerin hem öğrencilerin devam eden öğrencilik yaşamlarında hem de ileride sahip olacakları iş hayatlarında yol gösterici kimliğine sahip olma açısından fikir vereceği düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülerek tasarlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin liderlik özelliklerini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiş tarama modelinde betimsel ve nicel bir çalışmadır. Çalışmanın evrenini 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'na devam eden antrenörlük eğitimi, beden eğitimi öğretmenliği ve spor yöneticiliği bölümleri öğrencileri oluşturmaktadır. Evrende bulunan 800 öğrenciden seçkisiz olmayan örnekleme türlerinden uygun örnekleme yolu ile seçilmiş 293 öğrenci çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

Çalışmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin liderlik özellikleri nedir?
2. Öğrencilerin liderlik özellikleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Öğrencilerin liderlik özellikleri öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır ?
4. Öğrencilerin liderlik özellikleri öğrenim görülen bölüm değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
5. Öğrencilerin liderlik özellikleri aktif spor yapma durumu değişkenine göre farklılaşmakta mıdır ?

Çalışmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştiren Kişisel Bilgiler Formu ve "Liderlik Davranışını Betimleme Ölçeği (LDBÖ)" aracılığıyla toplanmıştır. Ölçek ilk olarak Hemphill ve Coons (1957) tarafından geliştirilmiş olup daha sonra Halpin ve Winner (1957: 41) tarafından düzenlenmiştir. İki boyutta ifade edilen ölçeğin güvenilirliği anlayış gösterme boyutunda 0.92 ve yapıyı kurma boyutunda 0.81'dir. Ölçek; iki boyut (yapıyı kurma ve anlayış gösterme) olmak üzere 30 maddeden oluşan 5'li likert tipindedir.

Ölçeğin puanlaması ve sınırlar (1 =Asla, 2= Nadiren, 3=Bazen, 4=Sık Sık, 5 = Her Zaman) şu şekildedir: Asla (1 puan; 1.00-1.80 arası), Nadiren (2 puan; 1.81-2.60), Bazen (3 puan; 2.61-3.40), Sık Sık (4 puan; 3.41-4.20), Her zaman (5 puan; 4.21-5.00) olarak belirlenmiştir. Ölçek maddelerinin boyutlara göre dağılımı aşağıda verilmiştir:

Tablo 1. Liderlik Davranışları Betimleme Ölçeği Ölçek Maddeleri ve Boyutları

Ölçek Boyutları	Boyuta İlişkin Maddeler
Yapıyı Kurma	2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30
Anlayış Gösterme	1, 3, 5, 7, 9*, 11, 13*, 15*, 17, 19, 21, 23, 25, 27, 29
Toplam	30

*Bu ölçek maddeleri ters puanlanmaktadır.

Bu araştırmada, ölçeğin güvenilirlik sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur:

Tablo. 2 Ölçeğe İlişkin Güvenirlik Sonuçları

Boyutlar	Sorular	Güvenirlik Katsayıları
Anlayış Gösterme	1, 3, 5, 7, 9 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27, 29	0.74
Yapıyı Kurma	2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30	0.78

Tablo 2'de görüldüğü üzere; çalışmanın Cronbach Alpha değerleri; anlayış gösterme boyutu için .74, yapıyı kurma boyutu için .78'dir.

Verilerin analizinde öncelikle normallik dağılımları incelenmiştir. Normallik dağılımlarının incelenmesi için Kolmogorov Smirnov testi uygulanmış ve verilerin dağılımlarının boyutlar düzeyinde anlayış göstermenin parametrik, yapıyı kurmanın da non-parametrik olduğu belirlenmiştir. Ayrıca tanımlayıcı istatistiklerden frekans, yüzde, ortalama hesaplamaları kullanılmıştır. Anlayış gösterme boyutu için; bağımsız gruplar t testi ve ANOVA; yapıyı kurma boyutu için de ikili karşılaştırmalarda Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis H testleri kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır. Farklılaşma belirlenen durumlarda farklılığın nereden kaynaklandığını belirlemek amacıyla da Duncan yapılmıştır.

Çalışmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin kişisel bilgilerine ilişkin dağılımlar şu şekildedir:

- * Çalışmaya 169 erkek, 124 kadın öğrenci katılmıştır.
- * Öğrencilerden 59'u I. sınıf, 89'u II. sınıf, 99'u III. sınıf ve 46 tanesi de IV. sınıfta öğrenim görmektedir.
- * 113 öğrenci lisanslı olarak spor yaparken, 180 öğrenci lisanssız olarak yapmaktadır.
- * 122 öğrenci beden eğitimi öğretmenliği, 78 öğrenci antrenörlük eğitimi bölümünde ve 93 öğrenci de spor yöneticiliği bölümünde öğrenim görmektedir.

3. BULGULAR

Çalışmada elde edilen bulgular araştırma soruları kapsamında aşağıda tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 3. Anlayış gösterme ve yapıyı kurma alt boyutlarına ilişkin tanımlayıcı istatistik sonuçları

Alt Boyutlar	N	$\bar{X}$	ss	Min.	Max.
Anlayış Gösterme	293	3.63	.54	2.13	5.00
Yapıyı Kurma	293	3.60	.55	2.13	5.00

Tablo 3'deki tabloya bakıldığında öğrencilerin her iki alt boyuttaki ortalama puanlarının birbirine yakın olduğu ve anlayış gösterme alt boyutunda yapıyı kurma alt boyutuna oranla daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 4. Anlayış gösterme alt boyutunda öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre yapılan t testi sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Erkek	169	3.60	.52	291	.96	.420
Kadın	124	3.66	.56			

*p<0.05

Tablo 4'de anlayış gösterme alt boyutuna göre öğrencilerin liderlik özelliklerinin cinsiyete göre t testi sonuçları verilmiştir. Tablo incelendiğinde erkek ($\bar{X}= 3.60$) ve kadın öğrenciler ($\bar{X}= 3.66$) arasında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark bulunmadığı görülmüştür [$t_{(291)} = 0.96$, $p>0.05$].

Tablo 5. Yapıyı kurma alt boyutunda öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre yapılan mann- whitney u testi sonuçları

Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Erkek	169	138.51	23408	9043.00	.045*

Kadın	124	158.57	19663
-------	-----	--------	-------

*p<0.05

Tablo 5'te görüldüğü gibi yapıyı kurma alt boyutunda öğrencilerin liderlik özelliklerinin cinsiyet değişkenine ilişkin yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre erkek öğrenciler ile kadın öğrenciler arasında kadın öğrenciler lehine anlamlı farklılık ($U= 9043.00$, $p< 0.05$) olduğu görülmüştür.

Tablo 6. Anlayış gösterme alt boyutunda öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi değişkenine göre yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	1.548	3	.516		
Gruplariçi	83.588	289	.289	1.784	.150
Toplam	85.136	292			

**p<0.05

Tablo 6'ya göre öğrencilerin liderlik davranışları anlayış gösterme alt boyutunun öğrenim gördükleri sınıf düzeyi değişkenine göre yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir [$F_{(3, 289)} = 1.78$, $p>0.05$].

Tablo 7. Yapıyı kurma alt boyutunda öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi değişkenine göre yapılan kruskal wallis-h testi sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
1.sınıf	59	163.64			
2.sınıf	89	145.43	3	4.86	.182
3.sınıf	99	147.74			
4.sınıf	46	127.10			

*p<0.05

Tablo 7'de görüldüğü üzere; öğrencilerinin liderlik özelliklerinin yapıyı kurma alt boyutunda sınıf düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonuçlarında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($\chi^2= 4.86, p>0.05$).

Tablo 8. Anlayış gösterme alt boyutunda öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark (Duncan Testi)
Gruplararası	8.276	2	4.128			Beden Eğitimi Öğretmenliği > Spor Yöneticiliği
Gruplar içi	76.880	290	.265	15.571	000**	Antrenörlük Eğitimi > Spor Yöneticiliği
Toplam	85.136	292				Beden Eğitimi Öğretmenliği> Antrenörlük Eğitimi

**p<0.01

Tablo 8'e göre anlayış gösterme alt boyutunda öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarında istatistiki açıdan anlamlı farklılık olduğu görülmüştür [$F_{(2, 290)} = 15.58, p<0.01$]. Anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek üzere yapılan çoklu karşılaştırma Duncan testi sonucunda da beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin antrenörlük bölümü ve spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinden daha yüksek ve antrenörlük bölümü öğrencilerinin de spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinden daha yüksek anlayış gösterme liderlik özellikleri olduğu belirlenmiştir. Her ne kadar aralarında istatistiksel olarak farklılık olsa da, ortalamaların yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Yapıyı kurma alt boyutunda öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkenine göre yapılan kruskal wallis-h testi sonuçları

Bölüm	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Beden Eğitimi Öğretmenliği	122	165.22				Beden Eğitimi Öğretmenliği > Spor
Antrenörlük Eğitimi	78	150.24	2	14.96	.001*	Yöneticiliği Beden Eğitimi Öğretmenliği > Antrenörlük Eğitimi
Spor Yöneticiliği	93	120.38				Antrenörlük Eğitimi > Spor Yöneticiliği

**p<0.01

Tablo 9'da öğrencilerin öğrenim gördüğü bölüm değişkenine göre yapıyı kurma alt boyutunun Kruskal Wallis-H testi sonuçları verilmiştir. Tabloya göre; bölümler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($\chi^2=14.96$, $p<0.01$). Ortaya çıkan anlamlı farklılığın; üç bölüm öğrencilerinden beden eğitimi öğretmenliği bölümünde okuyanların antrenörlük eğitimi ve spor yöneticiliği bölümünde okuyarlardan ve antrenörlük eğitimi bölümünde okuyanların spor yöneticiliği bölümünde okuyarlardan daha yüksek yapıyı kurmaya yönelik liderlik özelliklerinin olduğu görülmüştür.

Tablo 10. Anlayış gösterme alt boyutunda öğrencilerin spor yapma durumu değişkenine göre yapılan t testi sonuçları

Spor Yapma Durumu	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Lisanslı Sporcu	113	3.71	.51			
Lisanslı Sporcu Değil	180	3.57	.55	291	2.072	.039*

*p<0.05

Tablo 10'da öğrencilerin anlayış alt boyutunda spor yapma durumu değişkenine göre yapılan t testi sonucunda anlamlı fark olduğu belirlenmiştir [$t_{(291)} = 2.072, p < 0.05$]. Bu farkın lisanslı sporcu olan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir.

Tablo 11. Yapıyı kurma alt boyutunda öğrencilerin spor yapma durumu değişkenine göre yapılan mann-whitney u testi sonuçları

Aktif Spor Yapma Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Lisanslı Sporcu	113	156.50	17684.50	9096.50	.128
Lisanslı Sporcu Değil	180	141.04	25386.50		

* $p < 0.05$

Tablo 11 incelendiğinde; öğrencilerin spor yapma durumu değişkenine göre öğrencilerin lisanslı sporcu olanlar ve lisanssız sporcu olmayanlar arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır ($U = 9096.50, p < 0.05$).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin ilerde bir beden eğitimi öğretmeni, bir spor yöneticisi ya da bir antrenör olacağını düşünürsek, bu mesleklerin doğasında varolan belirli bir gruba ya da topluluğa öncülük etmek özellikleri liderlik özellikleri ile örtüşmektedir. Bu mesleklerde liderlik etmek önemli bir fonksiyondur. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin liderlik davranışlarının incelenmesi bu çalışmanın amacını oluşturmuştur.

Çalışmanın bulgularına göre beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin liderlik özelliklerinin anlayış gösterme ve yapıyı kurma alt boyutlarındaki davranışların "sık sık" cevabı düzeyinde olduğu görülmüştür. Öğrencilerin alt boyutlardaki ortalama puanlarının birbirine yakın olduğu ve anlayış gösterme alt boyutunda yapıyı kurma alt boyutuna oranla daha yüksek ortalamaya sahip oldukları saptanmıştır. Bu bulgular doğrultusunda öğrencilerinin hem yapıyı kurma hem de anlayış gösterme liderlik özelliklerini taşıdıkları ifade edebilir. Bunun anlamı ise; hem görev odaklı olup, önceliği sorumluluk bilinciyle işlerin

zamanında bitirilmesi ve istenen amaçlara ulaşılmasını verirken hem de insan odaklı olup izleyenleri ile pozitif ilişki geliştirmenin gerekliliğini farkında olan liderlik davranışları sergileyebilmektir. Atar ve Özbek'in (2009: 57) çalışmasında beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerin liderlik alt boyutlarındaki davranışları genelde gösterdikleri ancak anlayış alt boyutunun yapıyı kurma alt boyutundan daha yüksek olduğunu belirtmiş olup bizim çalışmamızla örtüşmektedir.

Öğrencilerin liderlik özellikleri cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde, yapıyı kurma alt boyutuna göre; erkek öğrenciler ile kadın öğrenciler arasında kadın öğrenciler lehine anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Çalışmanın sonucu doğrultusunda, kadınların liderlik davranışlarını sergilerken erkeklere oranla simgeleri ve sembolleri daha önemli olarak algıladıkları ifade edilebilir. Sorunlara eğilimlerinde farklı çözüm yollarını ararken yapısını oluşturan bireyler için değerli olan bu simgeleri ve sembolleri daha etkin şekilde kullandıkları söylenebilir. Durukan vd' nin (2006: 31) yapmış oldukları beden eğitimi öğrencilerinin liderlik davranışlarını yapıyı kurma boyutuna göre incelemişlerdir. Çalışmada cinsiyet açısından istatistiki açıdan anlamlı farkın olmadığı görülmüştür. Bu anlamda kadın ve erkek öğrencilerin yapıyı kurma boyutundaki benzer liderlik davranışlarını sergiledikleri görülmüştür.

Beden eğitimi öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin liderlik davranışlarını her iki boyutta da spor yöneticiliği ve antrenörlük eğitimi bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerden daha fazla sergiledikleri belirlenmiştir. En düşük ortalamanın spor yöneticiliği bölümünde olduğu saptanmıştır. Beden eğitimi öğretmenliği ve antrenörlük eğitimi bölümlerine özel yetenek sınavları ile öğrenci seçilmektedir. Bu öğrencilerin çoğu lise yaşamlarında gerek lisanslı gerekse lisanssız olarak spor yaşamlarını sürdürmektedir. Bu şekilde bireysel ve takım sporları içerisinde yer alan öğrenciler devamlı iletişim halinde bulunmaktadır. Böylece içinde buldukları grupta arkadaşları ve antrenörleri ile etkileşimde bulunarak empati kazanmanın yanında kaybetme bilinci, rakibe ve grup içindeki bireylere saygı, ait olma bilinci, yardım ve dayanışma ile özgüven ve karşısındakine güven duyma gibi bir çok özelliği kazanmaktadır. Bu ifade ettiğimiz özelliklerle yalnızca anlayış gösterme boyutuna ait davranışları sergilemekle kalmayıp, iş disiplini kazanma, sorumluluk alma, gruba ait kurallara uyma, zamana riayet etme ve belirli durumlar karşısında karar verme gibi yapıyı kurma boyutuna ait davranışlar da sergilemektedir. Spor yöneticiliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin ise merkezi sınav sistemi sonucuna göre yüksekokula yerleşmektedirler. Bu bölüm öğrencilerinin spor yaşantılarının olmayışı liderlik puanlarının düşük olmasında etkili olmuş olabilir. Ancak spor yöneticiliği programında yer alan liderlik derslerinin varlığının etkinliği bu bağlamda sorgulanmalıdır. Ayrıca, spor

yapan öğrencilerin liderlik özelliklerinin anlayış ve yapıyı kurma boyutunda yüksek puanlara sahip olması ve lisanslı olarak spor yapmayan öğrencilerin neredeyse yarısının spor yöneticiliği bölümünde öğrenim görmesi de spor yaşantısının liderlik davranışlarında etkili olabildiğinin göstergesi olarak sayılabilir. Bozyiğit ve Sartık'ın (2018: 56) yapmış oldukları çalışmada, üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümler ile yapıyı kurma düzeyleri arasında anlamlı bir fark saptanmamış olup, anlayış gösterme düzeyleri ile öğrenim görülen bölüm arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Yapıyı kurma boyutunda elde edilen bulgularla bizim çalışmamız paralellik göstermemiş olup, anlayış gösterme boyutuna göre ise benzerlik göstermektedir. Bizim çalışmamızla paralellik göstermeyen bir başka çalışmada ise Sezer ve Kahraman (2018: 1559) öğretmen adaylarının liderlik özelliklerinin bölümlere göre farklılaşmadığını belirlemiştir.

Çalışmaya katılan örneklem grubunun sınıf düzeyleri ile liderlik ölçeği alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarına bakıldığında hem yapıya yönelik liderlik alt boyutunda aldıkları toplam puanların arasında hem de anlayış gösterme boyutuna yönelik alt boyutunda anlamlılık düzeyinde farklılık saptanmamıştır. Elde ettiğimiz bulgular doğrultusunda çalışmamıza katılan her sınıf düzeyindeki öğrencilerin okulun veya içinde buldukları örgütlerin yapısal işleyişini ve kurallarını benimsemeleri ve başta okul yaşamlarındaki kişiler ve arkadaşları olmak üzere özel hayatlarında etkileşim halinde buldukları kişilerle ilişkilerini sürdürme adına dikkatli ve bilinçli davrandıkları ve okul sonrası yaşamlarında da içinde buldukları örgüt veya topluluklarda da aynı şekilde davranışlar sergileyecekleri düşünülebilir. Yalnız Solmaz ve Aydın (2015: 1083) beden eğitimi öğretmen adaylarının yapıyı kurma alt boyutu ve sınıf düzeyi arasında anlamlı bir fark saptamış olup bizim çalışmamızla örtüşmemektedir. Çalışmamızla örtüşmeyen başka bir çalışmada, Arslan ve Uslu (2014: 55) sınıf düzeyi değişkenine göre her iki alt boyutta da üst sınıf düzeylerinde öğrenim görenler lehine anlamlı farklılıklar saptanmıştır.

Çalışmamızda beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin liderlik özelliklerinin spor yapma durumları incelendiğinde lisanslı spor yapan öğrenciler lehine anlayış gösterme alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Yapıyı kurma alt boyutu incelendiğinde ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Anlayış gösterme boyutunu lisanslı spor yapanlar açısından düşünürsek; bireyin bir grup içinde yer alması ya da bireysel spor branşlarında yer alırken diğer sporcu arkadaşları ve antrenörleri ile iletişim halinde olması sporcunun kendine olan güvenini geliştirmekte, sorunların çözümüne farklı açılardan bakmasını sağlayacaktır. Yapıyı kurma boyutu açısından anlamlı farklılığın çıkmaması ise şartıcı bir sonuç olmuştur. Lisanslı olarak spor yapan öğrenciler bir takım disiplini

içerisinde yer almaktadır. Antrenörlerinin belirlemiş olduğu kurallara uymakta ve grup içerisinde sorumluluk taşımaktadırlar. Bu kurallara uymaları, sorumluluk taşımaları ve bir disiplin içinde hareket etmeleri grup içerisindeki varlıklarını devam ettirme açısından önemlidir. Bu açıdan bakıldığında lisanslı spor yapan öğrenciler lehine yapıyı kurma boyutu açısından da anlamlı farklılığın olması beklenmekteydi. Cengiz ve Güllü (2018: 103) yapmış oldukları çalışmada, lisanslı spor yapan öğrenciler lehine anlamlı farklılık saptamışlardır. Bu yönüyle bizim çalışmamızda çıkan sonuçla aynı doğrultudadır. Bizim çalışmamızla örtüşen başka bir çalışmada, Durukan ve arkadaşları (2007: 29) anlayış gösterme alt boyutunda lisanslı olarak spor yapan öğrencilerin liderlik davranışlarını daha çok sergiledikleri belirtmişlerdir.

Sonuç olarak öğrencilerin liderlik özelliklerini hem yapıyı kurma hem de anlayış gösterme boyutlarında davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir. Spor yöneticiliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin sosyal ve sportif etkinliklere yönlendirilmesi ve ders programlarında liderlik ile ilgili derslerin etkili işlenmesi onların liderlik özelliklerini geliştirebilmesinde etkili olabilir. Çalışmamız Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerine yönelik yapılmıştır. Liderlik ile alınan eğitimin etkinliğinin incelenmesi ve farklı fakültelerin öğrencilerinin liderlik özellikleri ile farklı ülkelerin öğrencilerinin karşılaştırılmasının yapılması sonra yapılacak çalışmalar için önerilebilir.

KAYNAKÇA

Arslan, H., ve Uslu, B. (2013). "Öğretmen Adaylarının Liderlik Yönelimlerinin İncelenmesi/Examining the Leadership Orientations of Pre-Service Teachers", *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 42-60

Atar, E. ve Özbek, O. (2009). "Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Liderlik Davranışları", *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(2), 51-59.

Baçoğlu, B., Aytaç, K.Y. (2016) Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğünün liderlik davranışı ve tükenmişlik arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(3): 465-478.

Bilir, F. P., Şahin, N., ve Sangün, L. (2019). "Antrenör Yetiştirme Kurslarına Katılan Bireylerin Liderlik Davranış Algılarının İncelenmesi", *Spormetre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 218-230.

Bozyiğit, E., ve Sartık, Ş. (2018). Yöneticilik Eğitimi Alan Üniversite Öğrencilerinin Liderlik Davranışlarının İncelenmesi, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20(3), 46-58.

Cengiz, R., ve Güllü, S. (2018). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Liderlik Yönelimleri ve Fiziksel Saygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(4), 94-108.

Crust, L., ve Azadi, K. (2009). Leadership Preferences of Mentally Tough Athletes, *Personality and Individual Differences*, 47(4), 326-330.

Drummond, H. (2000). Introduction to organizational behavior, *New York, Oxford University Press*.

Durukan, E., Can, S., Süleyman, C., Gökteş, Z., ve Arıkan, A. (2006). Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Cinsiyete Bağlı Olarak Liderlik Davranışı (Yapıyı Kurma Boyutu) Yönünden Karşılaştırılması, *Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 25-32.

Gutknecht, D. B., ve Miller, J. R. (1990). *The Organizational and Human Resources Sourcebook, (2nd Ed), New York: University Press of America.*

Eratlı Ş. Y., Aydın Ö., ve Bilir F. P. (2018). Transformational-Transactional Leadership And Organizational Cynicism Perception: Physical Education And Sport Teachers Sample, *Universal Journal Of Educational Research, 6(9), 2008-2018. (Yayın No: 4615715).*

Ivancevich, J. M., ve Matteson, M. T. (1990). *Organizational Behaviour And Management, (2nd Ed.), Homewood, Il: Richard D. Irwin.*

Halpin, W., A., ve Winer, J., B. (1957) A Factorial Study of the Leader Behavior Descriptions. Leader Behavior: Its Description And measurement. *The Bureau of Business Research College of Commerce and Administration, OHIO, 39-51*

Hemphill, J. K. (1957). Development of the Leader Behavior Description Questionnaire. *Leader behavior; its description and measurements.*

Koç Doğan, N.E. (2016). Spor Federasyonlarındaki Üst Düzey Spor Yöneticilerinin Öngörülü Liderlik Düzeylerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*

Koçel, T. (2014). İşletme Yöneticiliği, *İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım, (13), 582-700*

Landis, E. A., Hill, D., ve Harvey, M. R. (2014). A Synthesis Of Leadership Theories And Styles. *Journal of Management Policy and Practice, 15(2), 97.*

Loughead, T. M., & Hardy, J. (2005). An Examination of Coach and Peer Leader Behaviors In Sport. *Psychology of sport and exercise, 6(3): 303-312.*

Özdiñç, Ö., Bilir, P., ve Özdiñç, Y. (2017). Exploring the emotional intelligence of leaders in governance of non-profit sports organizations: A voluntary vs. non-voluntary comparison, *Journal of Human Sciences, 14(4), 4464-4479.*

Sezer, G. O., ve Kahraman, P. B. (2018). Öğretmen Adaylarının Liderlik Yönelimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi, 26(5), 1551-1560.*

Şirin, Y. E., Aydın, Ö., ve Bilir, F. P. (2018). Transformational-Transactional Leadership And Organizational Cynicism Perception: Physical Education And Sport Teachers Sample, *Universal Journal Of Educational Research*, 6(9), 2008-2018.

Witte, K. S. (2011). Coaching Leadership Preferences: Insight from the National Collegiate Athletic Association Division III Athlete, *Journal of Coaching Education*, 4(2), 73-108

Yalız S., D. ve Aydın, G. (2015). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Liderlik Özelliklerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 1077-1084.

Yücel, Y. (2015). Orta Öğretim(Lise) Kurumlarında Eğitim Gören, Spor Yapan Ve Yapmayan Öğrencilerin Liderlik Özelliklerinin Araştırılması (Kars Örneği), *Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.*

Yukl, G. A. (2001). Leadership in Organizations, (5th ed.). *Upper Saddle River, New Jersey: Prentice-Hall.*